Prve žene liječnice u Tuzli i partnerstvo arhiva, sveučilišta i medija u očuvanju njihove baštine

Mirza Mahmutović

Znanstveno-stručni projekt Arhiva Tuzlanskog kantona, Sveučilišta u Tuzli i Radio-televizije Tuzlanskog kantona o pionirkama medicine u Tuzli

Zamislite ženu koja može studirati medicinu samo u inozemstvu, u Ženevi, ali tek nakon što je prevladala konkurenciju i prošla stroge upisne kriterije. Nakon završetka studija, ne može raditi u domovini pod stranom vlašću jer okupacijske vlasti odbijaju priznati njezinu diplomu. Može se prijaviti za posao u zemlji čiji jezik ne govori, gdje su muški liječnici privilegirani, a pacijentice nikada nisu kročile u ordinaciju. U nepoznatoj sredini, gdje mora izgraditi povjerenje svojih pacijenata, čekaju je bezbrojni zadaci: liječenje svega, od ginekoloških i zaraznih bolesti do poroda, posjećivanje najudaljenijih sela i provođenje cijepljenja. Uz sve to, mora se i boriti protiv epidemije kolere i tifusa, ustrajati u borbi za ravnopravan status sa svojim muškim kolegama te svojim istraživanjima rijetkih bolesti još uspjeti dati vrijedan doprinos međunarodnoj medicinskoj zajednici.

Ovo je samo dio životne priče Poljakinje Teodore Krajewske, jedne od tri pionirke medicine u Tuzli. Predstavljanje arhivske građe o njihovu radu bilo je u središtu znanstveno-stručnog projekta „Žene liječnice u Tuzli za vrijeme austro-ugarske uprave“, koji su, nakon pridruživanja konzorciju DARIAH-BiH, zajednički i vlastitim resursima realizirali Arhiv Tuzlanskog kantona i Sveučilište u Tuzli, uz podršku Radio-televizije Tuzlanskog kantona.

F Težište projekta bilo je oblikovanje transmedijskog narativa o radu triju prvih liječnica u Tuzli – Anne Bayerove, Teodore Krajewske i Jadwige Olszewske – koje su došle iz Češke

Najavni plakat izložbe i okruglog stola „Žene ljekari u Tuzli za vrijeme austrougarske uprave“

Dr. Jadwiga Olszewska: izložbeni pano

i Poljske za vrijeme austro-ugarske uprave i posvetile svoje živote i znanje ne samo liječenju stanovništva nego i zdravstvenom prosvjećivanju žena, motivirane primarno etičkim i humanim porivima, a ne materijalnim interesima.

Suradnja na projektu razvijena je kao doprinos istraživanju, dokumentiranju i afirmaciji ženskih postignuća u različitim područjima, u skladu s tematskim fokusom konzorcija DARIAH BIH za 2025. godinu te kao način jačanja kulturnih veza između Bosne i Hercegovine, Poljske i Češke.

Poseban doprinos projektu dala je suradnja s prof. dr. Tomaszom Jackom Lisom SA Sveučilišta Kazimierz Wielkiego u Bydgoszczu, jednim od vodećih istraživača odnosa između Poljaka i južnoslavenskih zemalja te vrhunskim stručnjakom za arhivsku građu o poljskim liječnicama u Bosni i Hercegovini za vrijeme austro-ugarske uprave.

U okviru projekta ostvareno je više rezultata koji povezuju znanstveno-istraživački rad, arhivsku praksu i medijsku produkciju: izložba, okrugli stol, digitalne prezentacije i zbirke, kratke video priče za društvene mreže namijenjene mlađoj publici te zbirke arhivske građe.

Izložba i okrugli stol na ovu temu održani su 10. travnja 2025. u Studiju Ismeta Mujezinovića u Tuzli. Autori postava bili su Hatidža Fetahagić, mr. sc. Omer Zulić i Adnan Tinjić iz Arhiva Tuzlanskog kantona, a izložba je strukturirana u osam atraktivno dizajniranih panoa, s brojnim arhivskim dokumentima i fotografijama.

Uvodni pano objasnio je kontekst i motive za istraživanje prvih liječnica u Tuzli, dok je drugi pratio institucionalni razvoj zdravstvene zaštite od „Hastahane“ (1874.) do općinske bolnice (1886.) i Slane Banje (1914.) kroz planove, pravne akte i fotografije. Treći je predstavio prve tuzlanske liječnike i rast medicinskog osoblja u Bosni i Hercegovini krajem 19. i početkom

SAZNAJTE VIŠE

Digitalni zapis projekta dostupan je na: https://untz.ba/en/dariah-tuzla

OMEKA platforma konzorcija DARIAH BIH: https://dariahbih.unsa.ba/

Časopis *Arhivski pogledi* dostupan je online na: https://arhivskipogledi.daztk.net/

20. stoljeća, a četvrti borbu protiv zaraznih bolesti te važnost higijene i cijepljenja, o čemu se izvještavalo i u tadašnjim novinama. Peti pano bio je posvećen dr. Anni Bayerovoj, prvoj liječnici u Bosni i Hercegovini, s dokumentima o uvođenju liječnica i njezinu angažmanu u Tuzli. Šesti i sedmi pano pružili su sveobuhvatan pregled života i rada dr. Teodore Krajewske, od njezina služenja u Tuzli i pionirskih istraživanja do kasnijeg rada u Sarajevu i dnevničkih zapisa. Osmi pano predstavio je biografiju dr. Jadwige Olszewske, s naglaskom na njezin medicinski rad i zagovaranje ravnopravnosti žena.

Nakon otvorenja izložbe održan je okrugli stol na kojem su stručnjaci iz područja historiografije i arhivistike dali širi kontekst teme. Prof. dr. Izet Šabotić naglasio je društvene i kulturne transformacije Tuzle tijekom austro-ugarskog razdoblja, dok je prof. dr. Tomasz Jacek Lis iz Poljske svoje izlaganje usmjerio na prve liječnice u Tuzli. Posebno je naglašena vrijednost dnevnika dr. Krajewske kao izvora o svakodnevnom životu žena tog vremena. Diskusija je pružila širi povijesni okvir, dok je digitalna prezentacija projekta omogućila predstavljanje rezultata i arhivske građe međunarodnoj publici. U sklopu aktivnosti pripremljen je digitalni zapis projekta, objavljen na engleskom jeziku na web stranici Sveučilišta u Tuzli, kako bi bio dostupan svim članovima DARIAH mreže.

U suradnji s Radio-televizijom Tuzlanskog kantona producirane su i kratke video priče, osmišljene kao digitalni serijal za društvene mreže (Instagram i Facebook), posebno namijenjene mlađoj publici. Priče afirmiraju ulogu prvih liječnica u Tuzli i primjer su uspješne institucionalne suradnje. Video priče naišle su na vrlo velik interes na društvenim mrežama, što je pokazalo da je tema uspjela privući širu publiku.

Sudionici okruglog stola posvećenom pionirkama medicine u Tuzli u Ateljeu Ismet Mujezinović u Tuzli, 10. travnja 2025.

Također, u procesu prikupljanja arhivske građe ostvarena je suradnja s arhivima, muzejima i knjižnicama u Bosni i Hercegovini, Poljskoj i Češkoj, što je rezultiralo formiranjem respektabilne zbirke arhivskih izvora trajno dostupne istraživačima i građanima za daljnje proučavanje, kao još jedan značajan ishod projekta.

Rezultati projekta objavljeni su na OMEKA platformi konzorcija DARIAH BIH te su na taj način trajno dostupni javnosti. Projekt je pružio korisne empirijske podatke za proučavanje širenja inovativnih praksi u prezentaciji arhivske građe, na temelju kojih je nastao znanstveni rad *Transmedijske inovacije u komunikaciji baštine: Studija slučaja kolaborativnog projekta Liječnice u Tuzli za vrijeme austro-ugarske uprave*, čiji su koautori prof. dr. Mirza Mahmutović i mr. sc. Miralem Dautović, objavljen u najnovijem broju časopisa *Arhivski pogledi*.

Rezultati istraživanja sugeriraju da uspjeh uvođenja inovativnih praksi u prezentaciji arhivske građe ovisi o sposobnosti prepoznavanja i artikuliranja zajedničkih interesa između institucija koje imaju različite stručne logike, organizacijske strukture i prioritete djelovanja. Preklapanja različitih diskurzivnih praksi pokazuju se kao ključni preduvjet za prilagodbu inovacija, pod pretpostavkom međusobnog priznavanja stručnosti, koordinacije uloga i suradnje na načelu komplementarnosti. Članak zaključuje da suradnički rad triju institucija omogućuje obostranu korist: arhivska građa postaje javno relevantna, akademska stručnost dobiva praktičnu potvrdu, a medijski sadržaj stječe kulturni i obrazovni legitimitet.

Dr. Teodora Krajewska, fotografski studio Schädler Sarajevo (Historijski muzej Krakow)